

гнізд (Czapulak et al., 1988), то будівництва гнізд, крім іншого, мало б ще одне позитивне значення.

1. Горбань І.М., Пограничний В.О., Бокотей А. Методичні рекомендації для картографування орнітофауни східних областей України, частина 1, Горобині.-Львів, 1989.-17С.

2. Каталог орнітофауни західних областей України (ред.Химин М.) //Орнітофауністичні спостереження за 1977-1988 рр.-Луцьк, 1989.-С.53-54, 90.

3. Каталог орнітофауни західних областей України (ред.Химин М.)//Орнітофауністичні спостереження за 1989-1990 рр.-Луцьк, 1991.- С.45, 81-82,118,148.

4. Луговой А.Е., Дикий А.В. Птицы горных водотоков в качестве объектов мониторингов//Вестн.зоол.-1985.-5.-С.57-60.

5. Страутман Ф.И. Птицы западных областей Украины. Львов: Изд-во Львов.ун-та, 1963.-Т.2.-С.161-163.

6. Czapulak A., Fura M., Kujawa K., Pawełczyk P. Rozmieszczenie i ekologia rozrodu Pliszca (Cinclus cinclus) na Ziemi Kłodzkiej// Ptaki Śląska.-Wrocław: Wyd.Uniwer.Wrocławskiego, 1988.-1.-S.97-116.

ВИВЧЕННЯ МІГРАЦІЙ ПТАХІВ В УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТАХ

Потіш Л.А.

(Ужгородський держуніверситет, Ужгород, Україна)

Перші відомості про міграції птахів Закарпаття, як і про орнітофауни в цілому, знаходимо у роботах О.О.Грабара (1931) який він наводить дані про масові скопичення птахів під час перельотів, а його орнітологічна колекція також вказує на строки міграцій різних видів живих птахів.

Подальші вивчення міграційних явищ знаходимо у роботах Портенко (1950), Ф.І.Страутмана (1954), експедиції яких працювали в один період, але у різних частинах Карпат. А.А.Портенко при зборі матеріалу відмічав початок осінніх міграцій різних видів долини р.Уж. Найбільшу увагу міграціям птахів Українських Карпат приділяє Ф.І.Страутман (1954а, 1954б). У своїх роботах він відмічає роль річкових долин у формуванні орнітокомплексів гірських систем, а також у формуванні міграційних потоків при подоланні гірських хребтів. Автор аналізує вертикальні міграції по поясам рослинності і річковим долинам першого і другого порядків, а також наводить зв'язок цих явищ із ланцюгами живлення і кліматичними факторами.

Ф.І.Страутманом була сформульована гіпотеза, згідно якої птахи використовують річкові долини для проникнення в гори, а далі мігранти і для перельотів по перевалам через Карпати. Річкові долини при таких транскарпатських перельотах служать, на думку автора, орієнтиром.

В подальшому всі роботи по вивченню міграцій птахів велись не систематично, хоч і вказувалося на наявність Карпатського шляху міграції птахів (Грищенко, 1990). Це, як правило, спостереження на протязі одного-двох місяців, рідко одного сезону. Інформація, яку можемо почерпнути в них, носить характер повідомлень. З одного боку - це матеріали, які підтверджують гіпотезу Ф.І.Страутмана (Луговой, 1992), з другого - ні (Полуда і др., 1992). Нестача даних по регіону в цілому і систематичних спостережень, безумовно, відобразилась на стани вивчення даної проблеми.

Про необхідність організації систематичних спостережень за пе-

рельотами птахів у Карпатах відзначалось ще у 1987 році у резолюції II Всесоюзної конференції по міграціям птахів в Алма-Аті. І тільки в 1992 році на базі зоологічного музею Ужгородського університету був створений опорний пункт по вивченню міграцій і кільцюванню птахів. Разом з тим необхідність вивчення міграційних явищ, виходить за рамки тільки орнітологічного інтересу. Велике значення такі матеріали мають для забезпечення авіаційної безпеки польотів літаків цивільної і військової авіації. Цікавий матеріал може бути зібраний і для епідеміологічних служб, поскільки многи птахи є переносчиками арбовірусів.

В основу роботи створеного пункту беруться візуальні спостереження за міграціями птахів, а також їх масове кільцювання. Якщо при візуальному спостереженні основну роль відіграє місце спостережника і його досвід у визначенні видової приналежності птахів, то проведення масового кільцювання в умовах Карпат потребує не тільки навиків роботи із знаряддями відлову і відловленими птахами, але і знання специфіки гір.

Невеликі за шириною річкові долини по різному використовуються птахами для перельотів. Одні види тримаються найнижчого рівня, інші мігрують схилами гір. У зв'язку з цим єдиним способом, який би забезпечив масовий відлов, на нашу думку, є павутинна сітка. Компактність, зручність у користуванні дає цьому методу значні переваги перед стаціонарними ловушками. Павутинна сітка дає змогу кільцювання птахів і в гніздовий період, зменшується ймовірність розорення знайдених гнізд природними ворогами. Разом з тим слід відмітити, що для проведення кільцювань під час сезонних міграцій потребує знання можливих напрямків масових перельотів птахів.

Досвід роботи із угорськими колегами в долині р.Уж у 1992 р. показав, що перельоти в гірських системах приурочені до рельєфу як річки, так і гір, що утворюють долину. Для великих птахів, які долають гори на значній висоті це великого значення немає. Проте для менших видів це є основною умовою для перельоту. Тому в разі отримання незначних результатів (так восени 1992р. було закільцьовано тільки 374 птаха) слід більше звертати уваги на специфіку тієї чи іншої долини.

Тому, для проведення масового кільцювання в Українських Карпатах, необхідно значну кількість знаряддя для відлову і чималу кількість людей для створення мобільних груп. Проведення цих акцій в різних точках Карпат дасть змогу виявити напрямки найбільш масових міграцій. Координувати роботи повинні орнітологи-професіонали. Вважаємо за доцільне створення на базі опорного пункту Ужгородського університету орнітологічної станції.

1. Вайнагий І.В., Луговой А.Е. О целесообразности организации Карпатского пункта кольцевания птиц//Тез.докл. II ВОК по миграциям птиц.-Алма-Ата, 1978.-Ч.1.-С.80-89.

2. Грабар О.О. Птаство Подкарпатской Руси //Подкарпатська Русь.-Ужгород, 1931.

3. Грищенко В.М. Про шляхи міграцій птахів на Україні// Мат. доп. "Орнітофауна західних областей України та проблеми її охорони.-Луцьк, 1990.-С.124-126.

4. Луговой А.Е. Видимые перелеты в верховьях р.Тисы//Сезонные миграции птиц на территории Украины.-Киев: Наукова думка, 1992.-С.141-152.

5. Портенко Л.А. Очерк фауны птиц Западного Закарпатья//Сб. стат.посвящ.памяти акад.Сушкина.-М.-Л., 1950.

6. Полуда А.М., Прокопенко С.П., Дядичева Е.Я., Ревуцкий Г.Е. Некоторые особенности весенней миграции птиц в Карпатах//Сезонные миграции птиц на территории Украины.-Киев: Наукова думка, 1992.-